

Farèl probeert Calvin te overtuigen om in Genève te blijven. beeld uit besproken boek

Opgefriste Vreugdenhil

Kan de kerkgeschiedenis van Vreugdenhil, nu een halve eeuw oud, opgefrest en afgestoft aan een nieuwe zegetocht beginnen? Of wordt het tijd voor een nieuwe auteur om de handschoen op te nemen?

Sinds de jaren zestig zijn diverse generaties kinderen binnen de gereformeerde gezindte opgegroeid met "De kerkgeschiedenis verteld aan jong en oud", door Joh. Vreugdenhil. Vier bruine banden, met goudkleurige letters op de rug. Vrijwel elke week werd er uit voorgelezen, thuis of op school, zodat de verhalen van de wrede Nero, de dappere Ambrosius, de vrome Monica en de strijdbare Luther uiteindelijk muurvast in het geheugen gegrift zaten.

Nu, ongeveer een halve eeuw nadat de eerste editie bij tussenpozen (1955-1964) verscheen, ligt er als veertiende druk een fraaie jubileumuitgave. Bij het honderdjarig bestaan van boekhandel en uitgeverij Den Hertog is de tekst opnieuw grondig aangepakt en opgefrest, er zijn aanvullende hoofdstukken toegevoegd, net als talrijke prachtige kleurenillustraties, en het geheel is tot en met 31 december voor een jubileumprijs van 59 euro te koop.

Als je de eerste druk naast deze nieuwe, veertiende druk legt, ontdek je allereerst dat de stijl flink aangepakt is. Waar Vreugdenhil op bijna elke bladzij wel de jeugdige lezers toespreekt – „Het zal jullie wel niet verwonderen dat dat mislukte”, „O, dat dat ook voor jullie mag gelden”, of „Nu, zegt het eens, is dat waar?” – zijn zulke zinnestjes in de nieuwe versie weggelaten. Tal van ouderwetse woorden zijn vervangen, zoals "weldra", "nietwaar" en "doch".

Maar de aanpassingen gaan verder dan dat. Sterk moraliserende gedeelten zijn zeer regelmatig weggelaten, ingekort of afgezwakt. Dan gaat het bijvoorbeeld over stukjes waar de terechtstelling van Oldenbarnevelt vrijwel tot een geloofsdaad wordt verklaard, waar de Joden de straf wordt aangezegd die ze over zichzelf hebben afge-

roepen, waar een zwaar oordeel wordt uitgesproken over de eeuwige bestemming van bepaalde personen, of waar min of meer vastgesteld wordt dat "wij" geen lid kunnen zijn van de Nederlandse Hervormde Kerk.

De uitgever heeft dat met vrijmoedigheid gedaan, omdat Vreugdenhil het nu eenmaal zelf – bij het herzien van zijn Bijbelse Geschiedenis – in de loop van de jaren óók nodig vond om „enkele moraliserende gedeelten" weg te laten. Het blijft natuurlijk de vraag of Vreugdenhil in het geval van zijn kerkgeschiedenis precies dezelfde stukjes zou uitgekozen hebben om te schrappen of te veranderen, maar de – op zichzelf moedige – keus van de uitgever is daarmee wél verantwoord. Hier en daar zou het wat mij betreft zelfs nog wel wat verder mogen gaan: discriminerende opmerkingen ten opzichte van de Joden zijn terecht weggehaald, maar in de zendingsverhalen gaat het nog steeds over "negers" – toch een niet minder beladen term.

Behalve van veranderingen in de stijl en de toon is er ook sprake van aanvullingen en uitbreidingen, met name als het om de geschiedenis van de laatste vijftig jaar gaat. Er zijn een paar extra hoofdstukken over zending en Bijbelverspreiding, christenvervolgung in Rusland en China, sekten en stromingen. Daarvoor is onder meer gebruikgemaakt van verhalen uit "Het Woord gaat voort" van H. van Dam.

Een (klein) bezwaar daarbij is dat er sprake is van een totaal andere stijl. Waar Vreugdenhil de geschilderde tafereelen met gloed en soms romantische fantasie kleurt, is dat in de toegevoegde hoofdstukken veel minder het geval. Je hoeft de beginzinnen maar te vergelijken. Vreugdenhil doet het zo: „Het is stil in de kerk. Aandachtig luisteren de mensen. Naar wie luisteren al die kerkgangers?" In de toegevoegde hoofdstukken gaat het zo: „De kerk is geroepen tot zending. We zullen in dit hoofdstuk nagaan hoe daar in Nederland in de twintigste eeuw gehoor aan werd gegeven door verschillende kerkgenootschappen."

Daarnaast kun je je afvragen waarom precies deze keuzes gemaakt zijn. Wél een toegevoegd hoofdstuk over de Jodenvervolgung en de stichting van de staat Israël (is dat kerkgeschiedenis?) en géén hoofdstuk-

ken over de belangrijkste ontwikkelingen van de naoorlogse tijd: de secularisatie, de explosief toenemende invloed van de evangelische beweging, de theologie van de twintigste eeuw. De paragraaf over Karl Barth is zelfs grotendeels geschrapt, omdat diens denkbeelden volgens de uitgever nu minder relevant zijn dan een halve eeuw geleden.

In dat alles wordt zichtbaar dat deze uitgave met name gericht is op ouders en kinderen in de rechterflank van de gereformeerde gezindte, waar kerkgeschiedenis nog leeft en wordt doorverteld. Voor dat doel lijken de beide fraaie banden uitstekend geschikt. Vreugdenhil is over het geheel genomen zo goed mogelijk opgefrest, om als het even kan nóg een generatie mee te kunnen.

Wie niet tot de rechterflank behoort, zal zich eerst eens moeten bezinnen op de vraag waarom kerkgeschiedenis in zijn kring zo weinig leeft. Als hij dan toch aan het lezen slaat, zal de tekst hem vaak verrassen en boeien, maar soms ook tegenvallen. Vreugdenhil was afkomstig uit de Gereformeerde Gemeenten, en dat merk je meer en meer bij de verhalen over Afscheiding, Doleantie, de Nederlandse Hervormde Kerk na 1886. Hoe verder de geschiedenis vordert, hoe smaller de traditie wordt.

Dat is een van de redenen waarom je de verhalen van Vreugdenhil beter niet met de ogen van de historicus of de theoloog kunt gaan lezen. Weinig nuance of recht doen aan de 'vijand', een welhaast negentiende-eeuwse verheerlijking van het gereformeerde verleden. Maar dat heeft uiteraard alles te maken met het genre. Vreugdenhil wil – net als de gereformeerde opvoeders van de zeventiende eeuw – de geschiedenis gebruiken om kinderen vrome voorbeelden ter navolging voor te houden, en hun een besef van goed en kwaad, van richting en doel bij te brengen. Zoals kinderbijbelschrijvers dat ook doen. Dat doel heeft hij, als uitstekend verteller, helemaal bereikt.

.....
"De kerkgeschiedenis verteld aan jong en oud",
Joh. Vreugdenhil; uitg. Den Hertog, Houten, 2012;
ISBN 978 90 3312 274 3; 2 dln., 856 blz.; € 59,-
(tot 1-1-2013, daarna € 69,-).

Kerkgeschiedenis
speelt alleen
nog een rol in
behoudende
kringen

Enny de Bruijn bespreekt actuele publicaties